

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112410.109-118>

## JEDNODUCHOSŤ BOHA VO FILOZOFICKO- TEOLOGICKOM DISKURZE

## THE SIMPLICITY OF GOD IN PHILOSOPHICAL- THEOLOGICAL DISCOURSE

TIBOR ONDRUŠÍK

*Catholic University in Ružomberok, Slovakia / Hrabovská cesta 1B, 034 01, Ružomberok*  
Email: [tibor.ondrusik207@edu.ku.sk](mailto:tibor.ondrusik207@edu.ku.sk)  
ORCID iD: 0009-0007-4212-3702

### ABSTRAKT

*Príspevok ponúka stručný náčrt pripravovanej dizertačnej práce v odbore systematická filozofia s názvom *Náuka o Božej jednoduchosti a jej kritika v súčasnej filozofii náboženstva*. Autor dizertácie bude zastávať tézu, že Boh je absolútne jednoduchý, tézu, ktorá bola v dejinách dominantná, no v nedávnej dobe čelí náporu kritiky. K téme bude pristupovať z realistického aristotelovsko-thomistického stanoviska v rámci filozofickej (prirodzenej) teológie a filozofie náboženstva. Cieľom práce bude rozvíjať argumentačné línie v prospech náuky o Božej jednoduchosti a hľadať odpovede na námietky jej súčasných odporcov. Príspevok okrem toho obsahuje krátky pohľad na históriu náuky o Božej jednoduchosti a aktuálny stav diskusie v tejto oblasti i vysvetlenie autorovho špecifického prístupu k tejto téme.*

**Kľúčové slová:** *Boh, absolútna Božia jednoduchosť, náuka o Božej jednoduchosti, systematická filozofia, filozofia náboženstva, teizmus*

### ABSTRACT

*The paper offers a brief outline of the upcoming dissertation in the field of systematic philosophy entitled *The Doctrine of Divine Simplicity and Its Critique in Contemporary Philosophy of Religion*. The author of the dissertation will defend the thesis that God is absolutely simple, a thesis that has been dominant in history, but has recently faced an onslaught of criticism. The topic will be approached from a realistic Aristotelian-Thomistic standpoint within the framework of philosophical (natural) theology and philosophy of religion. The aim of the dissertation will be to develop lines of argument in favor of the doctrine of Divine Simplicity and to seek answers to the objections of its contemporary opponents. The paper also includes a brief overview of the history of the doctrine of Divine Simplicity and the current state of the debate in this area, as well as an explanation of the authors' specific approach to this topic.*

**Keywords:** *God, Absolute Divine Simplicity, The Doctrine of Divine Simplicity, Systematic Philosophy, Philosophy of Religion, Theism*

### ÚVOD

V dizertačnej práci v odbore systematická filozofia sa plánujeme zaoberať problematikou, či absolútne je, alebo nie je metafyzicky jednoduché. Táto otázka sa môže pochváliť nielen dlhou tradíciou, siahajúcou až do čias antiky, ale je živo diskutovaná aj v súčasnosti. V práci budeme prihliadať na jej riešenia zdedené od skorších generácií (najmä od Tomáša Akvinského a ďalších teistických autorov) a budeme

z nich vychádzať, radi by sme ich však uplatnili tvorivo pre aktuálne potreby. Mienime sa totiž venovať predovšetkým diskusii, ktorá sa okolo tejto problematiky rozprúdila medzi filozofmi náboženstva v niekoľkých uplynulých desaťročiach a živo pokračuje do dnešných dní.

## VÝCHODISKA

Pri skúmaní otázky jednoduchosti absolútna vychádzame zo stanoviska filozofického realizmu a z elementárnej úvahy: absolútno je buď jednoduché, alebo také nie je. Je to *metafyzický* problém. Keďže zastávame *realistické* stanovisko, domnievame sa, že práve preto, lebo ide o metafyzický problém, pokusy o jeho riešenie nie sú v ohrození zo strany možných epistemologických pochybností o tom, ako sa vec má vzhľadom na poznávacie schopnosti individuálneho ľudského subjektu alebo človeka ako živočíšneho druhu, ani zo strany moderných výdobytkov logiky v podobe viachodnotových logík. Pri jeho riešení vychádzame zo základného intuitívneho predpokladu, aký by bežní ľudia, myslitelia staroveku a stredoveku i niektorí novovekí filozofi bezpochyby nazvali *predpokladom zdravého rozumu*: Veci *nejako* sú. A keď *nejako* sú, nie sú *nijako inak*. A sú tak, ako sú, bez ohľadu na to, či ich vieme spoznať dokonale, iba čiastočne, len s určitou pravdepodobnosťou, alebo vôbec, či toto svoje poznanie vyjadríme v takom alebo onakom jazyku, a nakoľko nás ďalší členovia ľudstva pri vyjadrovaní našich myšlienok o týchto veciach pochopia.

## JEDNODUCHÉ ABSOLÚTNO

Podľa *Krátkeho slovníka slovenského jazyka* „jednoduchý“ znamená „1. jestvujúci ako jeden, nie zložený celok (...) 2. ľahko riešiteľný, nekomplikovaný (...) 3. obyčajný, bežný, prostý“. [1, s. 239] Keď hovoríme o jednoduchosti absolútna vo filozoficko-teologickom diskurze, máme na mysli ten prvý v slovníku uvedený význam. *Stručný etymologický slovník slovenčiny* hovorí, že základom slova „jednoduchý“ je slovo „duch“, ktoré sa v slovenčine používa od 16. storočia a súvisí s dýchaním. V období pred prijatím kresťanstva pravdepodobne označovalo nehmotné bytosti, zatiaľ čo slovo „duša“ označovalo nositeľa života. Slovo „jednoduchý“ dnes znamená „jednotný, nekomplikovaný, nespôsobujúci ťažkosti“, pričom pôvodne asi znamenalo „majúci jedného ducha“. [2, s. 138]

Zastávame pozíciu, že absolútno je metafyzicky jednoduché. Pri jej obhajobe plánujeme čerpať najmä z filozofickej tradície *klasického teizmu* („classical theism“), ako tento prúd nazýva Brian Davies pri príležitosti jeho odlíšenia od modernejšieho teistického prístupu, ktorému dáva meno *teistický personalizmus* („theistic personalism“). [3, s. 1 – 23]<sup>1</sup> Klasický teizmus je línia myslenia od Platóna a Aristotela, cez Augustína, k Anzelmovi, Tomášovi Akvinskému a iným vrcholným scholastikom, pokračujúca v dielach ich verných žiakov i voľnejšie inšpirovaných nasledovníkov do súčasnosti. V tejto tradícii sa vyformovala *nauka o Božej jednoduchosti*.<sup>2</sup> Tá síce bola v dejinách filozofie a teológie väčšinou prijímaná, avšak kniha Alvina Plantingu *Does God Have a Nature?* (1980) spustila novú vlnu jej kritiky, vlnu analyticko-filozofickú, ktorá priniesla plejádu rôznorodých námietok voči klasicky chápanej jednoduchosti absolútna.

## ABSOLÚTNO AKO BOH

Členovia monoteistických náboženstiev i čisto filozofickí teisti zvyknú absolútno nazývať menom „Boh“ a hovoriť o ňom ako o bytosti, ktorá je jediná, dokonalá, jednotná, nemenná, neobmedzená, nemateriálna, transcendentná, všemohúca, vševediaca, zvrchovaná, absolútne dobrá, nekonečne múdra, úplne slobodná, maximálne milujúca, atď. V nadväznosti na myšlienku Anzelma z Canterbury, že Boh

---

<sup>1</sup> Podľa Daviesa mnohé rozdiely medzi týmito dvoma tábormi pramenia z ich postoja k myšlienke, že Boh je jednoduchý, pričom presvedčenie o Božej jednoduchosti je pre predstaviteľov klasického teizmu charakteristické, zatiaľ čo teistickí personalisti ho väčšinou neprijímajú. [3, s. 165]

<sup>2</sup> V anglofónnej literatúre, z ktorej pri skúmaní prevažne čerpáme, autori takmer jednomyselne hovoria o „the doctrine of divine simplicity“, často vo svojich textoch používajúc iba skratku „DDS“. David Burrell však navrhuje na jej označenie používať namiesto „simplicity“ iný anglický termín, a to „simpleness“. [4, s. 20]

je „niečo, nad čo nič väčšie nemožno myslieť“ [5]<sup>3</sup>, vo filozofii náboženstva sa zvykne hovoriť o *teizme dokonalého bytia* (v angličtine „perfect being theism“). Niektorí myslitelia tvrdia, že hoci my ľudia dokážeme o Bohu hovoriť len pomocou takýchto mnohých prívlastkov,<sup>4</sup> Boh je jednoduchý – nemá žiadne od seba odlišné atribúty, ani nie je zložený z častí.<sup>5</sup> Jeho jednoduchosť potom môže byť chápaná ako jednotiaci bod všetkých jeho dokonalostí.

Doteraz sme viackrát hovorili o absolútne, avšak pripravovaná dizertačná práca nesie názov *Náuka o Božej jednoduchosti a jej kritika v súčasnej filozofii náboženstva*, a to z nasledujúcich dôvodov: 1. absolútne bolo historicky najčastejšie identifikované s osobným Bohom (ako filozofmi, tak, prirodzene, aj teológmi, a v neposlednom rade väčšinou populácie); 2. tradičný teistický koncept osobného Boha ako absolútna preferujeme v porovnaní s konkurenčnými projektmi absolútna deistického, panteistického, panenteistického, solipsistického a pod.; 3. aj v súčasnosti tí najhorlivejší zástancovia myšlienky jednoduchosti pochádzajú z teistických kruhov a svoju pozíciu nazývajú *náukou o Božej jednoduchosti*. William Vallicella ju vymedzuje nasledovne:

Boh je jednoduchý v tom, že presahuje každú formu komplexnosti a kompozície známu diskurzívne-mu intelektu. Jedným z dôsledkov toho je, že jednoduchému Bohu chýbajú časti. Táto neprítomnosť nie je nedostatkom, ale pozitívnou črtou. Boh je ontologicky nadradený každej čiastočnej entite a jeho nezloženosť z častí je toho znakom. V širšom zmysle „časť“ zahŕňa nielen priestorové a časové časti (ak nejaké existujú), ale tiež metafyzické „časti“ alebo ontologické zložky. Povedať, že Bohu chýbajú metafyzické časti znamená *okrem iného* povedať, že Boh nie je obmedzený zloženiami látka – forma, potencia – akt a existencia – esencia. Neexistuje ani žiaden reálny rozdiel medzi Bohom ako subjektom svojich atribútov a jeho atribútmi. Boh je preto v istom zmysle *identický* s každým zo svojich atribútov, z čoho vyplýva, že každý jeho atribút je identický s každým iným atribútom. (...) Ako identický s každým svojím atribútom, Boh je identický so svojou prirodzenosťou. A keďže jeho prirodzenosť alebo esencia je identická s jeho existenciou, Boh je identický so svojou existenciou. [7]<sup>6</sup>

---

3 Anzelmovu myšlienku z diela *Proslogion* sme preložili podľa latinského originálu „aliquid quo nihil maius cogitari possit“ a jeho českého prekladu od Lenky Karfíkovej „něco, nad co nic většího nelze myslet“. [5, s. 34 a 35]

4 Napr. Mariel Mazzocová píše, že „(...) jednoduchosť presahuje jazyk. Predikatívna a zložená povaha ľudského diskurzu nás núti, akonáhle o jednoduchom hovoríme, jednoduché rozdeliť, a tým nám znemožňuje jednoduché ako také pomenovať.“ [6, s. 434]. V originálnom znení: „(...) simplicity exceeds language. The predicative and composite nature of human discourse compels us, as soon as we speak of it, to break down what is simple, thus rendering us unable to name it as such.“ Preklad textu je autorov vlastný. To isté platí pre všetky ostatné preklady anglických textov v tejto práci. Zvýraznenia ostali vo všetkých v práci citovaných úryvkoch zachované. Pri prekladaní z angličtiny a do angličtiny sme vlastné preklady korigovali s prihliadnutím na texty preložené pomocou nástroja Google Prekladač.

5 Zastávame presvedčenie, že veci prirodzeného sveta sú zložené z fyzických, resp. empirických častí i z metafyzických princípov. V otázke jednoduchosti/zloženosti Boha môžeme rozlíšiť tri roviny: *fyzickú*, resp. *empirickú* (či je zložený z vnímateľných častí rovnako ako materiálne súcna), *metafyzickú* (či je zložený z metafyzických častí – princípov) a *teologickú* (či je nejakou nadprirodzene vnútorne zložený – v tomto ohľade kresťanstvo hovorí o troch Božských osobách). Náuka o Božej jednoduchosti popiera akúkoľvek zloženosť dostupnú úplnému chápaniu prirodzeného rozumu (teda fyzickú, resp. empirickú aj metafyzickú zloženosť), nie je však namierená proti možnosti nadprirodzenej (teologickej) zloženosti. V našom výskume riešime otázku v jednoduchosti/zloženosti Boha v rovine prirodzeného rozumu. O jednoduchosti teda vždy hovoríme v tom zmysle, že Boh nie je metafyzicky zložený, a keďže nie je fyzickou entitou, zákonite nie je zložený ani empiricky.

6 Anglický originál tejto pasáže znie: „God is simple in that God transcends every form of complexity and composition familiar to the discursive intellect. One consequence is that the simple God lacks parts. This lack is not a deficiency but a positive feature. God is ontologically superior to every partite

Namiesto súčasnej Vallicellovej definície, na tomto mieste by bolo možné uviesť niektorú z klasických definícií Božej jednoduchosti. Podľa Eleonore Stumpovej historicky najvplyvnejšie formulácie doktríny o Božej jednoduchosti sú obsiahnuté v Augustínovom diele *De Trinitate* (VI, 7 – 8), v Anzelmovom spise *Monologion* (XVII) a v Akvinského dvoch sumách, *Summa theologiae* (I, q. 3) a *Summa contra gentiles* (I, 18, 21, 22, 23, 31). [8, s. 92 a 493]

### **BOŽIA JEDNODUCHOSŤ V DNEŠNOM SVETE**

V *Teologickej sume*, na miestach, kde svetlom prirodzeného rozumu dospieva k záveru o existencii prvého pohybujúceho a prvej účinnej príčiny, Tomáš Akvinský píše, že túto skutočnosť *všetci nazývajú menom Boh*. [9][10]<sup>7</sup> Pravdepodobne nemá zmysel pochybovať o tom, že v jeho dobe platilo, že nevyhnutné bytie, úplne presahujúce všetko vo svete, ktorý od neho pochádza, ľudia nazývali takmer jednomyselne menom „Boh“ (a okrem toho v neho verili a mali ho v zbožnej úcte). Po niekoľkých storočiach filozofického progresu (či azda regresu?) Západnej civilizácie a po globalizácii sveta sa o tom ale dá vcelku úspešne pochybovať. Meno „Boh“ sú dnes ľudia schopní prisúdiť pestrej palete (nesúvisiacich, ba vzájomne protirečivých) myšlienok a predstáv. Aj pod pojmom „absolútne“ dokážu chápať a predstavovať si (rovnako navzájom sa vylučujú) naozaj všeličo (napr. svoje vlastné ja, spredmetnenie ľudských ideálov, neosobný základ sveta, dokonalý kozmický poriadok, symbol niečoho vyššieho alebo iba prázdne slovo). Platí to tak o „bežných“ ľuďoch, ako aj o vedcoch, a – samozrejme – i o filozofoch a teológoch, ktorí sú v rámci rôznych mysliteľských škôl a náboženských tradícií studnicou inšpirácií pre „zriedené“ a často eklekticky pospájané presvedčenia majoritného obyvateľstva.

### **TRADÍCIA NÁUKY O BOŽEJ JEDNODUCHOSTI**

Zárodočné črty myšlienky Božej jednoduchosti nachádzame u Tálesa, Anaximena, Parmenida, Platóna, Aristotela či Plotina. [11] Náuka o Božej jednoduchosti v monoteistických náboženstvách bola historicky považovaná minimálne za jednu z možných teologických odpovedí na otázku charakteru Boha, a väčšinou za tú správnu odpoveď, ak teda nebola rovno prijímaná za oficiálne ortodoxné stanovisko.

Zastávali ju tí najväčší intelektuálni veličania minulosti: v židovskom prostredí napr. Maimonides, v moslimskom svete Avicenna a Averroes a v kresťanstve svätci ako Atanáz, Augustín, Anzelm a Tomáš Akvinský. Náuka má v kresťanskej, a to, vzhľadom na závery Štvrtého lateránskeho koncilu (v roku

---

entity, and his partlessness is an index thereof. Broadly construed, 'part' covers not only spatial and temporal parts (if any) but also metaphysical 'parts' or ontological constituents. To say that God lacks metaphysical parts is to say *inter alia* that God is free of matter-form composition, potency-act composition, and existence-essence composition. There is also no real distinction between God as subject of his attributes and his attributes. God is thus in some sense *identical* to each of his attributes, which implies that each attribute is identical to every other one. (...) As identical to each of his attributes, God is identical to his nature. And since his nature or essence is identical to his existence, God is identical to his existence.“

7 Azda je to len jazyková zaujímavosť, ale Tomáš Akvinský v *Teologickej sume* I. q. 2, a 3 pri prvej a druhej z jeho piatich ciest doslovne píše, že to tak robia „všetci“. Pozri český preklad od Emiliána Soukupa z roku 1937: „Tedy jest nutno dojíti k nějakému prvnímu pohybujícímu, které by nebylo od nikoho pohybováno, a jím všichni rozumějí Boha. (...) Tedy je třeba stanoviti nějakou příčinu účinnou první, kteroužto všichni nazývají Bohem.“ [9, s. 18 – 19] Latinský originál vo vydání *S. Thomae Aquinatis opera omnia : Pars 2*, ktorý editoval Peter Robertus Busa, znie: „ergo necesse est devenire ad aliquod primum movens, quod a nullo movetur, et hoc omnes intelligunt deum. (...) ergo necesse est ponere aliquam causam efficientem primam, quam omnes deum nominant.“ [10, s. 187] Pri štvrtej a piatej ceste Tomáš nepoužíva explicitne slovo „všetci“, v oboch prípadoch píše len: „a to nazývame Bohem“ [9, s. 20], v latinčine „et hoc dicimus deum“ [10, s. 188]. V závere tretej cesty sa k jazykovému úzu svojich súčasníkov nevyjadruje.

1215) a Prvého vatikánskeho koncilu (1869 – 1870), obzvlášť v katolíckej, teológii svoje čestné miesto. [12, s. 127]

### SÚČASNÍ PRIAZNIVCI NÁUKY

Súčasní teistickí autori, ktorí sú priaznivcami Božej jednoduchosti, ju považujú za mimoriadne dôležitú, ak nie rovno za kľúčový prvok klasického (teda, podľa nich „toho zdravého a správneho prúdu“) filozofického teizmu. Peter Weigel píše: „Božia jednoduchosť tvorí jadro klasického západného filozofického pojmu Boha.“ [13, s. 13]<sup>8</sup> Edward Feser tvrdí zhruba to isté, keď ju nazýva „jadrom toho, čo je nazývané klasický teizmus“, a dokonca dodáva, že „popieranie toho, že existuje niečo jednoduché alebo nezložené by implikovalo ateizmus, pretože niečo také je implicitným popretím toho, že naozaj existuje niečo, čo má zvrchovanosť prislúchajúcu Bohu“. [14, s. 190]<sup>9</sup> A slovami Eleonore Stumpovej: „Stredoveký pohľad na Boží atribút jednoduchosti je azda najzložitejšou a najkontroverznejšou časťou stredovekej filozofickej teológie, ale tiež je jednou z jej najdôležitejších častí.“ [7, s. 92]<sup>10</sup> Podľa Ľuboša Rojku má Božia jednoduchosť najsilnejšiu oporu v aristotelovskej metafyzike, pričom cesta k nej v kontexte tradičných aristotelovsko-tomistických argumentov je úplne prirodzená, no práve tento kontext je neraz odmietaný. [15, s. 228]

### SÚČASNÍ KRITICI NÁUKY

Znie to paradoxne, ale predstavu, že Boh nie je jednoduchý, možno zatiaľ najväčmi v našom tisícročí rozšíril a spopularizoval evolučný biológ Richard Dawkins vo svojom bestselleri *Boží blud* (*The God Delusion*, 2006), kde v často citovanej pasáži zo svojho argumentu proti existencii Boha píše: „Boh-tvorca nemôže byť vysvetlením usporiadanej zložitosti, pretože akýkoľvek Boh schopný tvorenia musí byť sám o sebe taký zložitý, že jeho samého je potrebné vysvetliť.“ [16, s. 141]

Ateistu Dawkinsa otázka charakteru Boha vôbec netrápi, a to jednoducho preto, lebo neverí v jeho existenciu. Je však aj mnoho teistických kritikov Božej jednoduchosti, ktorí sú na rozdiel od neho podkutí vo filozofii alebo v teológii. Niektorí z nich vidia v náuke o Božej jednoduchosti aspoň jeden zásadný filozofický problém – náuka je podľa nich je v rozpore s istejšími filozofickými princípmi. Za vnútorne protirečivú ju považujú napr. Alvin Plantinga, Richard Gale, Christopher Hughes, Anthony Kenny, A. N. Prior a C. J. F. Williams. [11] Iní upozorňujú na problém modálneho kolapsu. Ten vedie k záveru, že ak je Boh jednoduchý a zároveň nevyhnutný, nevyhnutným musí byť aj ním stvorený svet, čo je záver, ktorý nemôžu prijať, preto odmietajú Božiu jednoduchosť. Najsilnejšie argumenty z modálneho kolapsu vypracovali J. P. Moreland, William Lane Craig, Brian Leftow a Ryan Mullins. [7] Matthew Baddorf zasa argumentuje proti Božej jednoduchosti tým, že táto nie je v súlade s iným štandardne prijímaným Božím atribútom, s atribútom Božej krásy. [17]

### ŠPECIFIKÁ NÁŠHO PRÍSTUPU

Niektorí kresťanskí myslitelia, zdá sa, chápu náuku o Božej jednoduchosti ako niečo *potrebné*, niečo, *čo treba obhájiť za každú cenu*, bez čoho by sa im rozsypal teologický systém a možno i niečo, bez čoho by sa zaobišli, keby sa od nich neočakávala obhajoba tohto systému.<sup>11</sup> Preto je táto náuka pre nich akýmsi *nástrojom*, konkrétnejšie *obrannou zbraňou*.

---

8 V angličtine: „Divine simplicity lies at the heart of the classic Western philosophical concept of God.“

9 V pôvodnom znení: „the core of what is called classical theism“ a „to deny that there is anything simple or noncomposite would entail atheism, because it implicitly denies that there really is anything having the ultimacy definitive of God“.

10 V origináli: „The medieval account of the divine attribute simplicity is perhaps the most difficult and controversial piece of medieval philosophical theology but also one of the most important.“

11 Naopak, Karl Barth a Richard Swinburne vypracovali moderné trojičné teológie, ktoré na náuku o Božej jednoduchosti nereflektujú. [18]

Náš prístup k otázke Božej jednoduchosti by sme charakterizovali práve ako spomenutú fascináciu koncepciou jednoduchého Boha. V tejto myšlienke vidíme niečo krásne, slobodné a vznešené – intuitívne pociťovanú a prirodzeným rozumom poznávanú pravdu o Božej prirodzenosti. Túto náuku považujeme za nádherne elegantný a najzmyslupnejší „model Boha“, ktorý má mnoho výhod.

Idea Božej jednoduchosti odкрýva charakter Boha a pomáha vysvetliť to, ako sa zložitý svet stal jeho dielom (jednoduchý Boh je pôvodcom mnohých jednotlivých stvorených skutočností), prečo zložitý svet nemôže byť absolútnom (teda nemôže byť totožný s Bohom) i to, odkiaľ pramenia zákonitosti sveta (logické, matematické, fyzikálne a i.).

Domnievame sa, že uplatnenie metódy „nehľadať nadprirodzené nasilu, ale zároveň nikdy nevyklúčať možnosť jeho existencie“ môže viesť k záveru, že existencia a fungovanie sveta si nevyhnutne vyžadujú jednoduché absolútno. Podľa našej mienky toto východisko nie je v rozpore s explicitne formulovanou a systematicky hájenou náukou o Božej jednoduchosti v teistickom kontexte, a tieto dva prístupy sa môžu sa vhodne dopĺňať. Vyššie opísaná perspektíva sa ponúka do priateľskej služby tým, ktorí považujú za svoju povinnosť brániť jednoduchosť ako Boží atribút, ale zároveň ostáva slobodným poznávaním.<sup>12</sup>

### **ZAMERANIE PRÁCE**

V pripravovanej práci mienime skúmať Božiu jednoduchosť zo zorného uhla filozofie náboženstva (filozofickej, resp. prirodzenej teológie) v rámci systematickej filozofie a zamerať sa pri tom predovšetkým na nové perspektívy náuky o Božej jednoduchosti a na vyzdvihnutie jej koherencie. Problematika jednoduchosti Boha nevyhnutne súvisí so zjavenou, resp. nadprirodzenou teológiou v rámci systematickej teológie, pretože od nej závisí nielen chápanie doktríny v rámci kresťanstva (a ostatných abrahámovských náboženstiev), ale tiež niektoré námietky voči nej zo strany veriacich, napr. že jednoduchosť nemá oporu v posvätných textoch. Avšak primárne si nedávame za cieľ riešiť v práci vzťahy medzi Božou jednoduchosťou a kresťanskými náukami o Božej trojjedinosti, Božom vtelení a pod. Týchto teologických tém sa budeme dotýkať len natoľko, nakoľko to bude pre filozofické preskúmanie jednoduchosti ako rozumovo poznateľného atribútu Boha nevyhnutné.

### **HLAVNÁ TÉZA PRÁCE**

Budeme sa snažiť vypracovať novú, originálnu argumentačnú líniu na podporu Božej jednoduchosti. Naša ústredná téza znie: Božia jednoduchosť je najlepším vysvetlením limitov prirodzeného poznania Boha. Vychádzame z úvah o obmedzenom ľudskom poznaní Boha. Proti ich ateistickej (vrhajú tieň pochybnosti na samotnú existenciu Boha) i fideistickej (vrhajú tieň pochybnosti na rozumové poznanie o Bohu) interpretácii hodláme postaviť myšlienku o Božej jednoduchosti v presvedčení, že práve ona (ako jednotiaci atribút medzi Božimi atribútmi) dokáže tieto úvahy prepojiť a uspokojivo vysvetliť, a tým podporiť klasicky teistickú koncepciu Boha. Ak je totiž Boh jednoduchý, Božie atribúty nie sú vzájomne odlišnými časťami Boha, ktoré by ľudské myslenie dokázalo analyzovať, a preto charakter Boha nie je pre ľudské prirodzené poznávanie ľahko dostupný.

### **VYSVETLENIE A ARGUMENTAČNÉ ROZVINUTIE TÉZY**

O limitovanom (ba azda až úplne neuspokojivom) prirodzenom poznaní Boha konsenzuálne (a pritom rozmanitými spôsobmi) hovoria viaceré vedné disciplíny: A) prírodné vedy Boha nepoznávajú (evidencia o ňom ako o jednej z existujúcich entít chýba, t. j. nebol nikdy akýmkoľvek spôsobom detekovaný)<sup>13</sup>

---

12 Nikto si nevyberá, v akom kontexte (kedy, kde a za akých okolností) sa narodí, v akom prostredí vyrastá, čo mu osobne v tom-ktorom momente dáva zmysel a čo na neho pôsobí presvedčivo. Preto rôzni autori zastávajú myšlienku Božej jednoduchosti z rôznych kombinácií pohnútok.

13 Na jednej strane tu máme na mysli predstavu Boha, aká je vlastná tým vulgárnejším z radov materialistov: Boh ako jedna z vecí vo svete. Na druhej strane, iným mysliteľom je jasné, že Boh nie je súčasťou sveta, a preto o ňom prírodné vedy nemôžu priamo nič povedať. Obe skupiny sa zhodnú na tom, že

a prírodovedecká metodológia s jeho existenciou a pôsobením nepočíta<sup>14</sup>, B) vo filozofii, resp. klasickej metafyzike je Boh chápaný ako dokonalé a nevyhnutné absolútne, číry akt a bytie samo, ktorého existenciu môžeme spoznať silou rozumu, ale do jeho esencie silou rozumu neprenikneme, C) teológia učí, že absolútne transcendentný a nie úplne pochopiteľný Boh nekonečne presahuje ním stvorený svet a ľuďom sa zjavuje nadprirodzeným spôsobom<sup>15</sup>, D) niektorí bádatelia v logike a lingvistike, resp. v súčasnej analytickej filozofii sú presvedčení, že samotný klasický pojem Boha je vnútorne protirečivý, pričom argumentujú vzájomnou nezlučiteľnosťou tradičných Božích atribútov<sup>16</sup> (v tejto súvislosti neraz kritizujú práve atribút jednoduchosti, ako bolo spomenuté vyššie<sup>17</sup>). A nejde len o vedy. E) nemálo mystikov svedčí o tom, že osobné duchovné zážitky s Bohom nie sú úplne rozumovo pochopiteľné a nedajú sa úspešne komunikovať iným ľuďom.<sup>18</sup>

Niektorí myslitelia prekračujú diskurzívne myslenie pomocou mystickej kontemplácie a dospievajú k intuitívnemu poznaniu skutočnosti. V tomto zmysle píše o Tomášovi Akvinskom Richard Woods: „Pre Tomáša Boh nie je najvyšším bytím, pretože Boh nie je vôbec ‚žiadnym‘ bytím. Boh je vrcholným Bytím, tvár všetkého bytia, posledný dôvod, prečo čokoľvek existuje. Existenciu Božiu preto nie je možné porovnávať s žiadnou inou existenciou. Existencia Božia uniká všetkým kategóriám bytia i myslenia, pritom tvorí ich základ a preniká nimi.“ [21, s. 84]

Riešením, ktoré spája do zmysluplného celku uvedené závery všetkých týchto odvetví ľudskej poznávacej činnosti, je myšlienka o Božej jednoduchosti. Práve ona dokáže úspešne vysvetliť tento stav. Ak prijmeme vysvetlenie, že Boh je jednoduchý, všetky tieto samé o sebe problematické závery o možnostiach poznať Boha a komunikovať o ňom, nadobúdajú zmysel v novej perspektíve, v ktorej sa navzájom pozitívne dopĺňajú. My ľudia sme zložené bytosti žijúce v zloženom svete. Preto je Božia jednoduchosť pre nás v úplnosti neanalyzovateľná a nepreniknuteľná. Chápať jednoduchosť je pre nás náročné práve preto, lebo sme zvyknutí na komplikované veci. K tomuto pohľadu na problematiku nás inšpiroval Edward Feser, ktorý píše: „Vo všeobecnosti veci chápeme v najúplnejšom zmysle vtedy, keď sme schop-

---

prírodné vedy môžu poskytnúť dáta len o svete. Tieto podľa niektorých ukazujú smerom k Bohu, pretože v adekvátnom filozofickom spracovaní sa dajú využiť v argumente jemne vyladeného vesmíru (fine-tuning argument).

14 Napr. v detailnom článku o vedeckej metóde v *Stanfordskej encyklopédii filozofie* sa otázka Boha nespomína ani len okrajovo. [19]

15 Podľa Fesera práve Božia jednoduchosť garantuje to, že pre nás nie je možné Boha pochopiť v najstriktnejšom zmysle. Píše: „(...) in the *strictest* sense, we *cannot* possibly comprehend God. Divine simplicity guarantees that.“ [14, s. 231]

16 Sem patria napr. súčasné argumenty zo zla. Hovoria o nezlučiteľnosti dokonale dobrého, vševediaceho a všemohúceho Boha s realitou zla vo svete. Túto líniu argumentácie využívali už Epikúros a David Hume. V minulom storočí ju zviditeľnil J. L. Mackie. James Sterba prišiel nedávno s novým variantom argumentu v knihe *Is a Good God Logically Possible?* (2019).

17 V dizertačnej práci chceme ukázať, že aj ak ich analýza niektorých pojmov je logicky správna, ich chápanie Božej jednoduchosti nie je správne a ich logicky správna analýza potom nie je hrozbou pre správne chápanú jednoduchosť. Boh totiž nie je redukovateľný na pojem, s ktorým sa následne pracuje len ako s pojmom. Boh (ak má naozaj byť Bohom) musí byť predovšetkým reálnou skutočnosťou, reálnejšou než akákoľvek iná skutočnosť. A zároveň musí byť takou skutočnosťou, z ktorej pramenia všetky ostatné skutočnosti. Ako píše Feser, takýto zdroj všetkého okrem seba samého ale nemôže byť zložený z častí, lebo v takom prípade by muselo existovať niečo od neho odlišné a z neho nepochádzajúce, čo by bolo vysvetlením tejto jeho zloženosti. [14, s. 69 – 86]

18 Podľa Jany Trajtelovej je mystika „výsostnou záležitosťou osobnej skúsenosti, ktorá má charakter *udalosti* prináležiacej rozmeru jemnej kvality bytia – vedecky nepostihnuteľnej i intelektuálne nevystihnuteľnej – rozmeru, ktorého prítomnosť a vážnosť si v priebehu dejín uvedomovali aj toľkí významní filozofi“. [20, s. 17]

ní rozložiť ich na časti a vidíme, ako sú tieto časti pospájané, a táto metóda je neaplikovateľná na to, čo nie je zložené. Mohli by ste povedať, že Boha je ťažké pochopiť práve preto, lebo je jednoduchý. (Znie to paradoxne, ale paradoxné to nie je, pretože ‚jednoduchým‘ tu nemyslím ‚ľahké na pochopenie‘, ale ‚nezložené z častí.‘)“ [14, s. 231 – 232]<sup>19</sup>

Boh však je Bohom a v princípe môže byť Bohom (a nie jednou z vecí sveta) práve preto, lebo s vecami sveta nezdieľa rovnaké atribúty: mnohosť, časovosť, priestorovosť, obmedzenosť, zloženosť a pod. Jednoduchosť je negáciou zloženosti, pričom práve zloženosť z empirických a metafyzických častí je spoločným menovateľom vecí sveta a stvorených vecí (duše, anjeli) a akýchkoľvek množín týchto vecí (napr. existujú v čase a priestore, sú zapríčinené, pôsobia navzájom, majú mnohé vlastnosti a vzťahy). Táto radikálna odlišnosť od čohokoľvek, čo je nám známe zo sveta robí Boha Bohom s veľkým „B“.

Ak by bol Boh zložený zo spomenutých častí, v tomto ohľade by sa nelíšil od vecí sveta, ktoré sú nám dobre známe – bol by jednou z nich, aj keď možno o niečo hodnotnejšou, vznešenejšou a tajomnejšou. Na základe toho sa dá predpokladať, že aspoň niečo o týchto jeho častiach by sme dokázali vyskúmať metódami, akými sa nám darí skúmať takto zložené veci. Azda by sme vedeli určiť aspoň niekoľko z tých údajných častí, z ktorých sa má skladať a vymedziť, aké majú medzi sebou vzťahy. Ale tieto domnelé časti Boha a vzťahy medzi nimi zatiaľ nikto empiricky nezachytil ani rozumovou námahou neurčil a nepreskúmal.

Túto podpornú argumentáciu v prospech Božej jednoduchosti môžeme prehľadnejšie formulovať nasledovne:

P1: Ľudská myseľ (všeobecne, nie myseľ konkrétneho jednotlivca) sa snaží prirodzeným spôsobom spoznať všetko, s čím sa stretáva (všetky potenciálne predmety poznávania).<sup>20</sup>

P2: V poznávaní niektorých predmetov ľudská myseľ neustále úspešne napreduje (rozmach vied).<sup>21</sup>

P3: V poznávaní empirických alebo metafyzických častí Boha ľudská myseľ takýmto spôsobom nenapreduje.

P4: Keďže ľudská myseľ sa rovnako silno snaží prirodzene poznávať bez ohľadu na predmety poznávania, za rozdiely v jej výsledkoch poznávania nemôže byť zodpovedná ona sama, ale poznávané predmety.

P5: Rozdiel vo výsledkoch poznávania teda musí byť spôsobovaný odlišnými charaktermi úspešne a neúspešne poznávaných predmetov.

P5: Predmety, ktorých poznávanie neustále úspešne napreduje, majú spoločné to, že v nich vieme rozlíšiť nejaké empirické alebo metafyzické časti.

P6: Keď tieto časti pozorujeme, uvažujeme, analyzujeme, porovnávame, kombinujeme, syntetizujeme, meriame atď. (skrátka, pracujeme s nimi), dospievame k novým poznatkom (vedy napredujú).

---

19 Anglický originál: „In general, we comprehend things in the fullest sense when we are able to break them down into their parts and see how those parts are put together, and this method is inapplicable to that which is noncomposite. You might say that God is hard to understand precisely because he is simple. (That sounds paradoxical, but it is not, because by ‚simple‘ here I don’t mean ‚easy to understand‘ but rather ‚not composed of parts.‘)“

20 Prirodzeným spôsobom poznávania chápeme, v kontraste k nadprirodzenému spôsobu poznávania, ľudskú poznávaciu činnosť pomocou *zmyslov* a *rozumu*. Týmito schopnosťami dokážeme v predmetoch poznávania rozoznávať *empirické* a *metafyzické* časti.

21 Napredovaním v prirodzenom poznávaní rozumieme pokračujúce nadobúdanie nových poznatkov o predmetoch poznávania pomocou *zmyslov* a *rozumu*. Ľudia pomocou týchto schopností identifikujú v prirodzenom svete nejaké celky, v rámci týchto celkov nejaké ich časti, objavujú vlastnosti i vzájomné vzťahy týchto celkov a častí. Objavovaním ďalších celkov, častí, vlastností a vzťahov získavajú nové poznatky. Tým sa rozširuje poznanie. Toto rozširovanie poznania je napredovaním v poznávaní.

P7: Takéto napredovanie prirodzeného poznávania empirických alebo metafyzických častí Boha sa napriek tisícročiam záujmu poznávanie o Boha zatiaľ nevyskytlo.

Z: Preto Boh podľa všetkého nie je zložený z empirických ani metafyzických častí. Inými slovami, podľa všetkého je Boh pre prirodzený rozum jednoduchý.

Ak by bol Boh zložený z empirických alebo metafyzických častí, ako by v takom prípade mohol nastať stav opísaný bodmi A) – E)? To, že o ňom hovoríme vo všetkých týchto súvislostiach (že dospievame ku všetkým týmto záverom), je argumentom v prospech toho, že musí byť zásadne odlišný od sveta, ktorého sme prirodzenou súčasťou, i od jednotlivých vecí tvoriacich svet, ktoré sú pre náš intelekt (viac-menej) ľahko pochopiteľné.

## ZÁVER

Prijatie atribútu Božej jednoduchosti je najjednoduchším, najprirodzenejším, najintuitívnejším a najefektívnejším riešením otáznikov nad obmedzeným prirodzeným ľudským poznaním Boha. Ak je Boh pre náš rozum jednoduchý, všetky uvedené závery o jeho neprebádanosti a neprebádateľnosti, náročnej pochopiteľnosti a sťaženej komunikovateľnosti nie sú problematické. Ak vezmeme do úvahy túto jeho jednoduchosť, dáva dobrý zmysel, že tu tieto závery máme, že veci sú presne tak, ako sú. Riešenie pomocou jednoduchosti racionálne odpovedá na všetkých päť záverov A) – E), a to chápaných tak samostatne, ako aj súhrnne. Fideistické riešenie strokotáva už na samostatnom závere B) a ateistické riešenie na samostatne chápaných záveroch B), C) a E).

## ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] KAČALA, Ján – PISÁRČIKOVÁ, Mária – POVAŽAJ, Matej. (2020). Krátky slovník slovenského jazyka. – Martin: Matica slovenská, 960 s.
- [2] KRÁLIK, Lubor. (2015). Stručný etymologický slovník slovenčiny. – Bratislava: Veda, 704 s.
- [3] DAVIES, Brian. (2021). An Introduction to the Philosophy of Religion. – New York: Oxford University Press, 358 s.
- [4] BURRELL, David. (2016). Aquinas : God and Action. – Eugene: Wipf & Stock, 202 s.
- [5] ANSELM Z CANTERBURY. (1990). Fides quarens intellectum. – Praha: Kalich, 269 s.
- [6] MAZZOCCO, Mariel. (2018). The Secret Dynamism of Divine Simplicity. In *Modern Theology*. roč. 34, č. 3, s. 434 – 443. <https://doi.org/10.1111/moth.12427>
- [7] VALLICELLA, William. (2023). Divine Simplicity. In ZALTA, E. N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. [on-line]. Dostupné na internete: ><https://plato.stanford.edu/entries/divine-simplicity/>< [cit. 2025-10-10].
- [8] STUMP, Eleonore. (2003). Aquinas. – New York: Routledge, 611 s.
- [9] TOMÁŠ AKVINSKÝ. (1937). *Summa Theologica*: První část. – Olomouc: Edice Krystal, 1041 s.
- [10] THOMAS DE AQUINO. (1980). *S. Thomae Aquinatis opera omnia : Ut sunt in indice thomistico, additis 61 scriptis ex aliis mediis aevi auctoribus : Pars 2, Summa contra gentiles : autographi deleta : Summa theologiae*. – Stuttgart-Bad Cannstatt: Frommann-Holzboog, 951 s.
- [11] WEIGEL, Peter. (2025). Divine Simplicity. In *The Internet Encyclopedia of Philosophy*. [on-line]. Dostupné na internete: ><https://iep.utm.edu/divine-simplicity/>< [cit. 2025-10-15].
- [12] FESER, Edward. (2009). *Aquinas : A Beginner's Guide*. – London: Oneworld, 205 s.
- [13] WEIGEL, Peter. (2008). *Aquinas on Simplicity : An Investigation into the Foundations of his Philosophical Theology*. – Bern: Peter Lang AG, 265 s.
- [14] FESER, Edward. (2017). *Five Proofs of the Existence of God*. – San Francisco: Ignatius Press, 330 s.
- [15] ROJKA, Luboš. (2010). *Kto je Boh a či vôbec jestvuje : Úvod do filozofickej teológie : Prvý diel*. – Trnava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 279 s.
- [16] DAWKINS, Richard. (2016). *Boží blud : Prináša náboženstvo útechu alebo bolesť?.* – Bratislava: Citadella, 479 s.

- [17] BADDORF, Matthew. (2016). An Argument from Divine Beauty Against Divine Simplicity. In *Topoi*. roč. 36, s. 657 – 664. <https://doi.org/10.1007/s11245-016-9403-2>
- [18] WHITE, Thomas Joseph. (2016). Divine Simplicity and the Holy Trinity. In *International Journal of Systematic Theology*. roč. 18, č. 1, s. 66 – 93. <https://doi.org/10.1111/ijst.12133>
- [19] HEPBURN, Brian. (2021). Scientific Method. In ZALTA, E. N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. [on-line]. Dostupné na internete: ><https://plato.stanford.edu/entries/scientific-method/>< [cit. 2025-11-27].
- [20] TRAJTELOVÁ, Jana. (2011). *Vzdialenosť a blízkosť mystiky : Fenomenologická štúdia fundamentálnych pohybov v tradičnej mystike Západu*. – Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce ; Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 228 s.
- [21] WOODS, Richard. (2005). *Mystika a proroctví : Dominikánská tradice*. – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 183 s.